

УДК 72.034.4(477.83)(045)

УКРАЇНСЬКИЙ ОРНАМЕНТ В АРХІТЕКТУРІ МОДЕРНУ: БУДИНОК ПОЛТАВСЬКОГО ГУБЕРНСЬКОГО ЗЕМСТВА

Завальнюк Я. О.¹, студ.; Половна-Васильєва О. А.², к. мист., доц.

Придніпровська державна академія будівництва та архітектури

[1yanazamoroka13@gmail.com](mailto:yanazamoroka13@gmail.com); [2polovnaolena@gmail.com](mailto:polovnaolena@gmail.com)

Постановка проблеми. Збереження національної ідентичності як ніколи постало на часі. Втрата історичних пам'яток, руйнування рідкісних багатовікових архітектурних споруд під час війни в Україні, втрата мистецької спадщини стало чи не найважливішою проблемою сьогодення. Українська національна ідентичність, розвиваючись протягом століть, відображена у різних етнічних видах мистецтва таких як вишивка, кераміка, писанкарство, ткацтво, але найменше в міській архітектурі стилю українського архітектурного модерну. Однією з найперших і найцікавіших споруд цього стилю є будинок Полтавського губернського земства, збудований на початку ХХ століття. Вишукано прикрашений національним орнаментом, він до сих пір являється зразком української ідентичності в архітектурі. І не останню роль в цьому відіграють орнаменти. Тому аналіз орнаментальних схем і мотивів, колориту, окреслення основних принципів його використання, буде важливою складовою у збереженні українських мистецьких традицій.

Мета дослідження. Вивчення та аналіз українського традиційного орнаменту в архітектурі на прикладі будинку Полтавського губернського земства у Полтаві. Дослідження його особливого стилю, колориту та символіки. Аналіз поєднання традиційної архітектури з новим стилем ар-нуво, традицій та новацій.

Результати дослідження. В архітектурі модерну активно звертали увагу на природу. Копіювали природні форми з підкресленням їх динаміки – це в'юнкі лінії, лілії, очерет, цикламен, іриси. Орнамент був основним виразним засобом – криволінійний, пронизаний експресивним ритмом, переплетення, лінія якого несла духовно - емоційний і символічний зміст. Орнамент та інші рельєфні прикраси були виконані скульптурно у кераміці та мозаїці. Декор вільно компанувався на площинах, часто асиметрично [2, с. 171].

Новий архітектурний стиль, що набув поширення на початку ХХ століття в різних європейських містах, розкрив себе по-новому і в Україні завдяки талановитому Василю Кричевському, не без допомоги місцевої громадськості, яка виступала проти непритаманних регіону стильових рішень, адже будівля вже була в процесі побудови в іншому архітектурному рішенні. Відтоді був зроблений історичний крок в архітектурі, отримавши свою гілку розвитку – український національний модерн.

Архітектурне рішення будинку Полтавського земства не лише зовнішнє, цей стиль був комплексним, характерним і для внутрішнього інтер'єру також. Автор використав такі важливі пластичні рішення як силует даху, що нагадував українську хату, використання в облицюванні керамічної плитки, різьблення дерев'яних деталей [1]. Загальна композиція будинку була надзвичайно виразною. Вся будівля ззовні, так само і внутрішнє оздоблення базується на застосуванні контрастних кольорів: світло-жовтуватих стін, облицьованих керамікою, яскраво-червона смуга над цоколем, використання різноманітного зеленого кольору (насиченого зеленого, зеленкувато-бірюзового, темно-синьо-зеленого) в черепиці даху. Різьблені дерев'яні двері з орнаментом на тему «дерево життя».

Інтер'єри стилістично підтримували фасадні рішення – оздоблення стін, стель, сходових майданчиків, кахлів, меблів, люстр, килимів – усе дихало українською традицією. Василь Кричевський використав найбільше різновидів такого матеріалу як глина в облицюванні стін, перил, вікон, сходів, деталі виконані з обпаленої глини, покритої глазуrom. На стінах півколом розгорнули свої орнаментальні віти композиції «вазона». Широко застосовані орнаментальні прикраси на другому поверсі. Вони скомпоновані, як арабески у вигляді «вазонів». Кольорово насичені орнаментальні композиції підкоряються композиційній гармонії в поєднанні з формами архітектурних деталей, площин стін, вітражів у вікнах над головним входом, над балконом і вітражів-вставки в оформленні дверей [3, с. 129].

Використані мотиви орнаментів – це поширені композиції, застосовані у різних видах українського мистецтва: «вазон», «дерево життя», окремі квіткові мотиви, гілочки, «бігунці», поєднання пластичної рослинної орнаментики з геометричними мотивами. Всі мотиви, композиції створені В.Кричевським, знавцем народного орнаменту. Широко використовував орнамент у своїй творчості, глибоко розуміючи значення ритміки, колористики і орнаментальної пластики [3, с. 173]. Розуміючи архітектурну форму, площину, він органічно вводив орнамент в архітектурний простір.

Висновки. Успішне поєднання традиційного орнаменту з новими ідейними формами в архітектурі модерну простежується в архітектурі будинку Полтавського земства. Це довело, що український орнамент може успішно співіснувати в міській архітектурі, створювати гармонійні архітектурні композиції. Використання українського орнаменту у модерні дозволило зберегти його культурну цінність та розповсюджувати національну ідентичність, а також розвивати та зберігати спадщину. Нові ідеї українського орнаменту сприяли розвитку сучасного архітектурного мистецтва, стимулюючи творчість архітекторів, що призвело до різноманіття та багатогранності архітектури. Пристосування до сучасних умов та вимог, зберегло його актуальність та відповідність до сучасних тенденцій в архітектурі. Провівши аналіз будинку Полтавського губернського земства, можна зробити такий висновок, що розвиток українського орнаменту в архітектурі – це дуже важливий крок у збереженні культурної спадщини та формуванні національної самосвідомості, що сприяло розвитку архітектурного мистецтва та переданні його з покоління в покоління як найважливішої історичної пам'ятки.

Список використаних джерел

1. Будівля, що започаткувала український модерн [Електронний ресурс]. URL: <https://localhistory.org.ua/rubrics/building/budivlia-shcho-zapochatkuvala-ukrayinskii-modern/>
2. Кравич Д. П., Овсійчук В. А., Черепанова С. О. Українське мистецтво : навч. посіб.; у 3 ч. Львів : Світ, 2005. Ч. 3. 268 с.: іл.
3. Рубан-Кравченко В. В. Кричевські і українська художня культура ХХ століття. Київ : Криниця, 2004. 704 с.: іл.